

HISTORIE MĚSTA TEPLÁ

Historie města je prastará. Tepelsko bylo od porážky Lučanů začátkem 9. století majetkem Přemyslovců. Význam Tepelska vzrostl koncem 10. století po založení pražského biskupství. Chebsko zůstalo součástí řezenské diecéze a v 11. století bylo připojeno k německé říši. Tím se posunuly hranice českého státu a Teplé se dostalo důležitého strategického významu – byla zde zemská brána s celnicí a vedla tudy významná zemská cesta z Würzburgu a Chebu. Povinností zdejších obyvatel byla ochrana hranic. K ochraně zemské brány a cesty byla zbudována tvrz a kolem ní osada s tržištěm, tzv. „burgus Teplá“, který se podle mínění některých historiků nacházel v dolní části dnešního tepelského náměstí. Koncem 12. století byl knížecím správcem zdejšího kraje, velitelem hraničářů a vlastníkem Teplé vojvoda Hroznata. Hroznata roku 1193 zakládá klášter, do kterého povolal z Prahy řeholníky řádu premonstrátského, známého svou dokonalou organizací duchovní správy, zaváděním účelnějšího hospodaření a šířením křesťanské víry a vzdělanosti. V jedné z Hroznatových listin z roku 1197 je i první písemná zmínka o osadě Teplá, která se stala majetkem kláštera. Po Hroznatově smrti převzal klášter ochranu zemské stezky, tepelská tvrz zanikla, ale osada Teplá se rozvíjela dál a postupně se rozrostla v trhovou ves. Za vlády Jana Lucemburského bylo v roce 1322 Chebsko definitivně připojeno k českému státu a Teplá tím ztratila strategický význam zemské brány a celnice.

Po zhoubném moru v letech 1380-1381 byla ves i další osady v okolí téměř vylidněny, na místa původních českých obyvatel pak přicházeli noví němečtí osadníci. Během 14. století se trhová ves rozrostla v poddanské město, roku 1385 byla Teplá opatem Bohušem z Otošic povýšena na město. Obyvatelům bylo uděleno právo osobního vlastnictví majetku, právo užívat velké a malé pečetě a založit městskou a pozemkovou knihu. Ve 2. polovině 14. století prožil v Teplé své mládí slavný německý básník Jan z Teplé, autor známého díla *Oráč z Čech*. Podle některých pramenů se kolem roku 1350 v Teplé narodil. Většinu svého života prožil v Žatci, a proto je rovněž uváděn jako Jan ze Žatce.

Za husitských válek byla obec zčásti poničena Žižkovým vojskem, v letech 1427 a 1431 tu tábořilo křižácké vojsko, které loupilo a plenilo v celém kraji. Ve sporu s klášterní vrchností přišlo město ve druhé polovině 15. století o některá svá práva, mj. i o hradební. Teprve v roce 1503 je získalo zpět a postupně znovu vybudovalo městské hradby s věžemi a čtyřmi branami.

Pod vlivem německé selské války došlo v r. 1525 ke vzpouře tepelských poddaných, kteří zajali opata, požadovali snížení dávek a navrácení některých privilegií. Vzpoureu potlačilo až přivolané vojsko, šest vůdců poddaných bylo popraveno. Snahy o potlačení protestantské víry pokračovaly po celé 16. století.

Ve stejné době museli obyvatelé čelit řadě katastrof - v roce 1537 téměř celé město vyhořelo, roku 1549 postihla celý kraj zhoubná morová epidemie, která doslova vylidnila celé město i přilehlé vsi. Následovala nová vlna německé kolonizace; koncem 16. století již v Teplé německé obyvatelstvo převládalo. Roku 1572 založil opat Jan Myšín (Mauskönig) latinskou školu. Byla to první známá městská škola v okolí.

V roce 1611 přišel další zhoubný požár a po něm třicetiletá válka. V letech 1618 a 1621 vyplenily město stavovské armády generála Mansfelda, roku 1625 tudy procházelo Valdštejnovo vojsko, armádami se to tu hemžilo i v roce 1632. O rok později přišla velká povodeň, při které se protrhla hráz Podhorního a dalších pěti rybníků; polovina města přitom byla zatopena. V září 1647 se v okolí města 12 dní

bojovalo - císařské vojsko bylo nakonec poraženo a vítězní Švédové zcela vyplenili Teplou.

Při požáru v roce 1669 shořela radnice a 11 domů. Ještě horší následky měl oheň v roce 1747, kterému padlo za oběť 91 domů, a zejména roku 1794, kdy lehly popelem 204 domy včetně fary, školy a kostela. Následující přestavba města si vynutila likvidaci hradeb a bran.

Roku 1770 byla založena čtyřtřídní normální škola, první tohoto druhu v Čechách, a v roce 1778 byla povýšena na hlavní školu pro plzeňský kraj.

V roce 1849 byl zrušen klášterní vrchnostenský úřad a Teplá získala vlastní samosprávu. V roce 1850 se Teplá stala okresním městem. Byl zde zřízen soudní okres a v roce 1868 byla též sídlem správního okresu. V roce 1872 byla otevřena nová školní budova – dvoupatrová stavba v novorenesančním slohu. Byla v ní šestitřídní obecná a trojtřídní měšťanská škola a městské muzeum. Rozvoji města napomohla výstavba železniční tratě z Mariánských Lázní do Karlových Varů dokončená v roce 1898.

Roku 1908 byla zahájena výstavba okresní nemocnice, později sídla okresního úřadu, nyní druhá školní budova.

Před 1. světovou válkou v roce 1910 měla Teplá největší počet obyvatel ve svých dějinách; ve 375 domech žilo 2822 lidí a v Klášteře v 31 domech 388. Většina tepelských občanů byla zaměstnána v zemědělství a lesnictví. Ve městě bylo 196 drobných živností, z toho 88 mistrů různých řemesel, 62 obchodníků a 12 hostinců. Za hranicemi proslavily jméno Teplé lovecké zbraně puškaře Hermanna Erharda, výborné uzeniny velkouzenáře Václava Wanky a zejména tepelská specialita – Pravý tepelský perník cukráře Richarda Perla, oceněný zlatou medailí na výstavě v Berlíně. V Teplé byla také malá továrna na kameninu a v okolí se těžil živec, trachyt, vápenec, žula slída, jíl a rašelina.

V roce 1924 zahájila vyučování česká menšinová škola. V roce 1933 bylo otevřeno městské plážové koupaliště Nový svět.

Po Mnichovské dohodě připadl celý okres Teplá k Německé říši. Při náletu 25. prosince 1945 zahynulo 6 obyvatel. V dubnu 1945 procházely Teplou tři pochody smrti vězňů z koncentračních táborů. 23 obětí těchto pochodů bylo po válce pohřbeno ve společném hrobě na místním hřbitově. Válka tu skončila 6. května 1945, kdy město obsadila americká armáda.

Od března do září 1946 byl proveden odsun Němců a přicházeli noví osídlenci z vnitrozemí, ze Slovenska, volyňští Češi, reemigranti z Polska, Maďarska a Rumunska a noví osadníci z Bulharska. V září 1945 byla v Teplé otevřena česká škola. Po válce byla otevřena městská knihovna, v hotelu U Nádraží bylo přistaveno jeviště a sloužilo různým spolkům. Pracovali tu ochotníci, konaly se taneční zábavy a plesy. V roce 1949 byla provedena územní reorganizace a byl zrušen tepelský a žlutický okres, sídlem tepelského okresu se stala Toužim. Život ve městě značně ovlivňovala vojenská posádka, která používala Klášter Teplá jako kasárna. Vojenská posádka pořádala estrády, divadelní představení, taneční zábavy. Byl založen Soubor písní a tanců v Teplé. V roce 1959 získal 1. cenu na celostátní soutěži v Brně. Řada vojáků zůstala po skončení vojenské služby na Tepelsku.

Po roce 1948 byla ve všech obcích založena JZD a ta se do konce 50. let slučovala ve větší celky. Centralizace řízení se projevovala neustálými reorganizacemi podniků, závodů a farem. Z klášterních majetků vznikl Lesní závod Teplá a Československé státní rybářství převzalo klášterní rybníky.

Ve snaze o zprůmyslnění Tepelska byla založena pobočka textilního podniku Tosta Aš k šití rukavic. Byla postavena tírna lnu podniku Lužan Veselí nad Lužnicí. Závod byl zaměřen na výrobu třeného vlákna, koudele a odsemeňování stonku. Po reorganizaci patřila tírna lnu pod Jitonu.

K 1.červenci 1960 byl Toužimský okres zrušen a Tepelsko přičleněno k okresu Karlovy Vary. Mezi největší závody v tomto období patřily Odštěpný závod okresního státního statku Karlovy Vary s ředitelstvím v Teplé, Západočeské státní lesy - Lesní závod Teplá a Jitona, kde byla zavedena čalounická výroba křesel a židlí.

V roce 1975 byla provedena integrace Místních národních výborů Beranov, Poutnov, Křepkovice a Staré Sedlo. Jejich MNV byly zrušeny a agendu převzal Městský národní výbor v Teplé.

Po roce 1989 se v Teplé začíná rozvíjet soukromý podnikatelský sektor.